

06 54682

10

Українська Соціал-Демократична Робітнича Партія.

Видання Петроградського Комітету.

Пролетарі всіх країн єднайтесь.

В. ЛЕВИНСЬКИЙ.

ЩО ТАКЕ СОЦІЯЛІЗМ ?

Ціна **30** коп.

ПЕТРОГРАДЪ.

Типографія І. Лурье и К^о, Горюхован, 46.

1917.

OK9

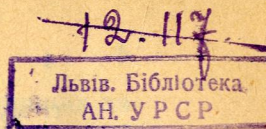
55987

p. k.

32.173

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ 55987

Львівська державна
наукова бібліотека
№ 3252

Наймити і дуки.

Тяжко стало на світі жити! Куди не ступнеш, всюди нарікають робочі люди на свою долю і нужду. З кожним днем стає для них гірше, а поратунку нема ні відки.

Гляньте но ви тепер на життя робітника!

Робе він цілий день. Рук йому далі не стає, щоб заробити кроваву копійчину, котрою треба й самому дихати тай діточкам хліба купити, аби з голоду не пухли, тай заткнути нею ненаситне горло панам та урядові.

А мужик?!

Сидить він собі на тих смужечках землі від світу до темної ночі тай оре її своїми руками. Здоровля все вкладає в неї, аби тільки зародила свята земляця. Ні світла йому, ні відпочинку, ні доброї години! Але за те опікунів у нього по самі вуха! Як чорні гайворони обсіли йогошкуру: і пан і уряд і піп і лихвар. Всі вони хочуть жити з мужика. А тут, як прийде переднівок, то голод і слабість суне селом. Гинуть люди, як

ті мухи, не наживши долі, ні волі. Гай, гай нема гірше, як мужицька доля!

А ремісник?!

І його доля не дїпша від долі робітника або мужика. Його варстат не дає йому стільки, аби можна з нього вижити з родиною.

І ви спитаєте тепер:

Чи дійсно нема вже на сїм світі добра, ні щастя? Чи ж тільки в нїм нужда, терпіня і сльози?

І коли хочете дістати на ті питання відповідь, то гляньте на панські двори, камениці та пишні дїдичівські палати! Зайдіть до них, до середини, та гляньте, що то за люди живуть там? І побачите, що живуть там ясні панове, що то не знають ні бідности, ні горя, що то на своїх услугах мають усю державу і край, уряд і військо, винтовки й кулі тай міліони вільних наймитів.

Оттак поділений тепер світ на дві громади, на дві класи. Купка панів, тай міліони робочого люду.

І що кажуть одні і другі про себе?

Люди, а особливо наші, для яких тут на світі вічна нужда і ніч, похитують своїми темними головами тай кажуть:

„Га, що-ж робити?! Жили наші дїди й прадїди в злиднях, та так живемо ми, і так житимуть і наші дїти!“

А пани, що то живуть в пишних палатах та мають небо таки тут на землі, щебечуть:

„Так то вже мусить бути на сім світі! Не наші делікатні і білі ручечки до дратви! Не нам душитися в варстатах і фабриках! Не нам чорну землю орати! На те все є хамство! На те все є ремісник, робітник і мужик! Вони наші слуги! Вони мають на нас працювати! Таж сам Бог сотворив хама для пана!“

А череваті та червонолиці попи з сльозами в очах белькотять:

„Братіки мої во Христі! Нинішній лад на світі завів сам Господь! Терпіти мусите, братя! І працювати мусите! Хто терпен, той спасен! Сам Христос теж терпів. Але за те на тім світі всім вам буде добре та гарно. Всі будете щасливі, лиш грішники ні. А нема більшого гріху, як не слухати в покорі властей... Цареве треба віддати цареві а боже Богові...“

І прийшли накінець люди, що кажуть:

„Той темний чоловік говорить велику дурницю, а той пан і піп, обидва вкупі брешуть так, якби їх який антихрист найняв! Є лихо на світі! Та на те є воно, аби з ним боротися. Рай і небо,

котрі мають пани й дуки тут на землі, хочемо здобути для всіх визискуваних, толочених, обкрадених і неволених! Нехай щезне наш смуток, горе, нужда і неволя! Світла хочемо! До втрати не маємо нічого, хіба наші кайдани неволі і темноти, в котрі закули нас пани та попи. А хто хоче їх скинути, нехай іде з нами в боротьбу! В кого-ж така темна, дурна і капустяна голова, що хоче далі гнути свою шию і спину в панським ярмі, нехай слухає ясних панів та тих попів і потішає себе їх солодкими словами, що на тім світі жде їх за тутземні муки, терпіння і сльози — небесна нагорода“.

Відки пішла бідність робочого люду?

Одні кажуть, що люди бідні тому, що дуже мало працюють. Другі кажуть, тому, що пють. Треті знов кажуть, тому, що мало моляться і мало дають попам на служби божі. Тай інші ще дурниці кажуть.

Треба нам отже розібрати добре, як повстала, відки пішла і де корінь бідности й нужди робочого люду.

Щоби се вчинити, мусимо сягнути в глибоку, дуже глибоку старовину, ще в ті часи, коли люди жили напів дико.

Біблійні оповідання про рай, що мав колись бути на світі в передвічні часи, се чисті людські видумки. Давній чоловік, що своїм життям мало чим ріжнився від дикої звірини, не знав щастя, ні раю. Противно! Він був все виставлений на вічну боротьбу з дикою й жорстокою природою. Негода і бурі, дикі звірі і хороби—всі вони були його ворогами, супроти котрих він був безсильний. Добуття вогню дало чоловікові могутчу силу. Уживання вогню відріжнювало вже дикого чоловіка від звірини. При допомозі вогню чоловік у перше навчився варити їжу, котру перше мусів їсти сиру. При його допомозі вироблював знаряди, котрі давали йому можливість вести яке-таке господарство. Люди жили громадами-родами. Жили вони вкупі. Не знали: то-твое, а се мое. Все було спільне: земля, ліси, ріки таї всі речі потрібні до життя. Поживою було те, що чоловік зловив собі в ріці, або вбив списом, чи стрілою в лісі таї овочі з рослин і дерев. Люди оселялися звичайно там, де природа була богата на всякі плоди. Але се життя було непевне, бо залежне від самої природи. Нехай чоловік не вбив звірини, не зловив риби, не знайшов овочів, так вже чекала його голодова смерть, і власне ся журба, щоб

не згинуті, застала його дбати про завтра. Люди зачали освоювати і годувати худобу та управляти землею для викохування рослин та дерев. З тим переходили вони вже із стану варварства до висшого. Люди почали віддаватися більше-менше пляновій праці, в котрій наступив певний поділ. Сей пас худобу, той полював дику звірину, сей ловив рибу, той управляв землею. Звичайно робили се чоловіки. Жінки були заняті коло домашньої роботи.

Отсей поділ праці довів поволі до того, що вона почала не тільки вдовольняти потреби чоловіка, але лишала йому ще щось понад його потреби, що можна було збути, або замінити. З початку вимінювано предмети за інші, за те, що хто мав і що було йому потрібне. Пізнійше вимінювано за якийсь предмет, котрий загально був цінений. Таким предметом були з початку худоба і ракушки, потім дорогі каміня, а вкінці гроші. Праця дала почин до витворювання і громадження багатств. От тому то люди зачали цінити працю. І тому, коли громади людей стали поміж собою воювати, звичайно, за пасовиська, землю, ріку, або за те, що люди одної громади вбили чоловіка з другої, тоді люди не бачили в своїх противниках лише ворогів, кот-

рих треба було вбити, або пожерти, але забирали їх в полон, заставляли їх до різних робіт для себе, одним словом, робили їх своїми невольниками. Невільники не мали ніякої свободи. З початку повертано в невольників лише ворогів, а далі й своїх таки людей. Позичив бідний в багатого, а не міг віддати йому, тоді йшов до багатого за невольника. Невільник був у пана звичайною худобою, котру можна було продати, замінити або вбити. Одначе в інтересі пана було жити й удержувати ту худобу, доки вона давала йому свою працю. Невільництво в порівнянню з дикарством було поступом людськості.

Тому, що ведення війни було дуже часте, а війна давала побідникам багату добичу в худобі, людях і багатствах, являлася потреба провідників, вождів, себто таких, що вміли добре війну вести. От з'явилися володарі, князі, королі та лицарі. Звичайно, були се добрі харчизи, що через підбої підчинювали під свою владу сусідні громади та племена. Але і в громадах самих являлися часто спори і крамоли, котрі треба було судити і лагодити. Робили се люди такі, що в громаді мали велике поважання, тоб то самі володарі та їх помічники, звичайно з

якогось високого роду, котрі згодом сповняли найбільші уряди. Володарі обороняли населення від нападів ворогів, а за те люди складали їм данину.

Наслідком появи личної власности маєтків та багатств з'явилися маєткові і станові ріжницї. А далі за зростом багатств та розширенням рільного господарства явилася потреба постійної виміни за гроші тих предметів, що богатим збували. Вимінювано їх в таких місцях, де людям з ріжних сторін і громад було найдогіднійше сходитися, отже на певних / торговицях, ринках, котрі забезпечувано перед нападами пеприятелїв мурами та валами. З сих ринків, як також при славнійших монастирах та дворах великих магнатів повставали городи. З появою міст ще більше розвинулося господарське життя людей. З початку більшість городського населення становили рільники, мужики. Деякі з них ставали ремісниками, що зачали робити товари для ужитку дворів і монастирів, а далі і для продажу. Тими, що занималися купівлею і продажем товарів, були купці. Оттак повстали перші початки товарово - купецького господарства. Воно повело за собою упадок невільництва. Праці невільника за їжу не вистачало вже панові. Не

одно, що невільник вироблював для нього, міг він собі купити дешевше від ремісників, чи купців. Панові догіднійше було дати мужикові клопоть землі, а за неї побирати десятину та панщинну роботу. А як се пан вчинив, то не мав вже клопоту з годуванням невільника. Пан, що мав в своїх руках власть, силу і суд, міг робити з кріпаком, що хотів. Забив його—то й кари не було. Кріпак був панською худобою. На ціле своє життя був він прикований до панської рілі. Коли-ж кріпацтво давалось йому в знаки до живого, то тоді втікав звичайно в город, де ставав вільним чоловіком, коли міг рік жити без панської опіки.

Між сільськими громадами, селами та містами повстає згодом правильна виміна витворів праці і продуктів землі. Міста багатіють, а з тим зростають в них станові і маєткові різнації. Бачимо в них богатих родових міщан, потомків тих, що первісно в них поселилися, котрі мали в своїх руках управу міста і ремісників, що для оборони своїх інтересів єдналися в товариства або цехи. А з'єднавшись до купи, в цехи, здобувають вони собі вольности і впливи на управу городом та багатіють коштом тих, що на них працюють, себто наймитів, робітників. Побіч дрібних,

бідних ремісників, що виконують роботу лише на замовлення, вироблюють багаті ремісники цілі запаси товарів на ярмарки та ринки.

Відкриття Америки та віднайдення морської дороги до Індії та Китаю з одного боку, а винахід машини та приспособлення до неї пари і електрики з другого, зробили нечувані зміни у складі людського життя та господарства. Європейські купці стали вивозити товари в дикі краї, а звідтіль привозили срібло, золото, дорогі каміня та різні богацтва. Винахід машини привів до упадку ремесла, вбив ручну роботу, мануфактуру. Як велитні стали виростати по містах фабрики з високими димарами та великі варстати, в котрих знайшли роботу тисячі людей. На місце рукодільного промислу виступив фабричний, котрий знищив більшість ремісників та зробив з них нинішніх робітників, додаток до машини. Богацтва громадилися щораз більше в руках великих міщанських родів, буржуазії. До фабрик треба було що раз більше робочої сили. Її трохи мало було в городі. Треба було стягнути її з села. Але мужики-кріпаки не мали права покидати самовільно своїх панів, не мали теж права переходити з місця на місце. В інтересі свободоні

торговлі і промислу треба було знести всякі середньовічні обмежування і підвладність фєвдальним панам. Тому міщани (буржуазія) виступили до боротьби з панами і самовладними урядами за загальну свободу. В тій боротьбі помагали їм робітники і мужики. Боротьба повела з собою з одного боку знесення кріпацтва, а з другого запевнила буржуазії силу і власть в державі.

Пани-поміщики дали кріпакам волю, за яку звеліли собі дорого заплатити, але величезні простори землі задержали в своїх руках силою, грабіжництвом і шахрайством; таким чином селянські ліси, луги і пасовиська опинилися в панських руках. При мужиках лишилося стільки землі, що з неї тяжко було вижити. Побідили одначе міщани, великі купці тай промисловці, одним словом — буржуазія, котра захопила власть в свої руки. Робочому людові далеко ще було до правдивої волі.

Буржуазія стала всеможним паном. Вона знищила давні звязки між людьми, крім голого інтересу, крім холодних рахунків на готові гроші. Гроші стали тепер всемогучою силою. За гріш можна купити все. За нього можна купити і чоловіка, се є, можна приневолити бідного чоловіка до праці на того,

в кого є гроші і багатства. Гріш, капітал, а властиво його властитель капіталіст став паном в цілїм світі. Капіталіст полонив для себе мільйони робочого люду, мільйони пролетарів, що нічого не мають, крім своїх рук до праці.

Се нинішні часи! Се теперішній капіталістичний лад! Купка буржуїв-капіталістів і мільйони пролетарів—се два табори, на які поділений увесь світ.

*

Таким чином ми пізнали різні форми неволі і бідности людей, але не пояснили ще, де її корінь.

Ми бачили, що чоловік в найдавніших часах жив з того, що здобув собі своїми руками в світі, природі. Чоловік, значить, жив з праці своїх рук. Але ми бачили, що самих голих рук ще не хватало до життя. Давній чоловік, щоб збудувати собі хату, мусів принести, чи звести собі дерево, мусів його порубати сокирою, чи иншим знарядом з каменя, чи заліза; аби вбити звірину на мясо і кожух, мусів мати якесь оружє. Хлібороб, аби жити з землі, мусів мати плуг таї інші знаряди. Швець, щоб пошити чоботи, мусів мати якийсь варстат. Подібно і инший ремісник. А тепер усякий сирій матеріял перероблюється до ужитку чоловіка не тільки при помочи його

рук, але головно при помочи машин. Виходить те, що чоловік від найдавніших часів по нині користувався при праці своїх рук знарядями. Такими були і сокира і оруже, ремісницький і хліборобський варстат, себто земля, плуг, машини, фабрики, то що. Все те—знаряди, засоби праці.

До когож належали вони?

В давнім ладі, ще як люди жили вкупі, на спільноту, всі засоби праці, які вони не були, належали спільно до громади—родини. Середньовічний ремісник теж користувався своїми засобами. Вони були його власністю.

А тепер?! До кого належать ті хліборобські і робітницькі варстати, ті необмежені простори плодючої землі, ті машини, копальні та фабрики? До кого належать ті богацтва на світі, витворені працею хлібороба і робітника? Не вжеж є вони спільною власністю тих мільонів робочих пчілок, що годують своїх трутнів та неvigласів і витворюють всі ті чуда й дива розуму й краси? Не вжеж є вони спільною власністю мільонів робочого люду?

Ой ні! Не для них пишається та гарна краса природи! Не для них мерехкотять богацтва на світі! Не для них світить ясне сонце! Не для них

земля, фабрики, машини, тай інші бо-
гацтва на світі! Все те належить до
панів та панських урядів, до сильних
сього світу, на котрих робочий люд
мусить працювати.

— Якже воно так? — питає дехто.
Чиж робочий люд працює і мусить
працювати на панів? Чиж він не пра-
цює для себе?

Подумайте:

Пан-шляхтич Хлополупський має
великі простори землі. От приходить
весна... Сніги зникли. Дерева зелені-
ють. Життя родить ся. Треба-ж панську
землю обробити! І якже гадаєте? Чи
на поле виїде сам пан, його жінка тай
паничі з кіньми, плугом, бороною, чи
машиною, закотять рукави на своїх
білих рученьках, панич з батогом за
погонича, пані з одного боку, а пан з
лемішем в руці позаду тай всі вони
оратимуть свою землю оттак від світу
до темненької ночі? Такого дива ще
ніхто не бачив. Певно, якби вони так
один день поорали собі, то на другій всі
гигнули б. Але пан не дурний! Все те
робить двірський наймит, або мужик. Роз-
беріть же тепер добре! Пан Хлополупсь-
кий має поле і машини і гроші, словом
капітал. Щоб обробити поле і зібрати
зерно та звести його на панські токи,

наймає він бідаків-мужиків, що не мають ні землі (а як мають які обгризки, то їх не вистачає навіть часом на оплату різних тягарів і податків державі, земству громад), не мають ні машин, ні грошей, бо як би їх мали, то наплювали б на шляхтича Хлополупського, — а мають тільки голі, чорні, мозолисті руки, котрих власне панові потрібно, котрі він купує і за котрі він платить.

А як платить? Чи може стільки, скільки праця мужика стоє? Ні! На те, щоб руки мужика були спосібні до праці, треба, щоб сам мужик з своєю ріднею мав що з зїсти, в що одягнутися, де жити. Лише рук спосібних до праці треба панові. Руки трупа нікому на ніщо не здадуться. Виходить, що коли пан купує ті здорові руки мужика як звичайний товар, то повинен заплатити за них так, як платиться за товар. А як же платиться за товар? За товар платиться стільки, скільки вложено на його виріб людської праці. Отже за куплю рук, себто за робочу силу повинно платитися стільки, скільки мужик вложив своєї праці в панську роботу. Як би так було, то мужик за працю свою на панських ланах мав би сам з своєю родиною добру їжу, одежу та хату. Але пан Хлополупський зараз каже: Як маю

що таке соціалізм?

Львівська держ.
наукова бібліотека

№ 3252

Львівська бібліотека

АН УРСР

№ 55987

Львів. Бібліотека
АН УРСР

12.11.17.

платити мужикові за його робочу силу стільки, скільки вложив він праці своїх рук в мою роботу. то на що мені купувати її? Купую її не з милосердя над мужиком, або задля його приємности, а тільки на те, аби мати добрий зиск, добрий процент. Тепер нам ясно, що пан не платить мужикові за його працю стільки, скільки вона стоїть. Він оплачує лише частину праці, яку вложив мужик в панську роботу. А оплачує лише таку частину, щоб мужик за оплату її міг ледви вижити, аби він не згинув. Бо як би він згинув, то відки взяв би пан шляхтич Хлополупський ті чорні, мозолисті, мужицькі руки? Значить, велику частину мужицької праці пан зовсім не оплачує. Та неоплачена мужицька праця — то панський зиск, то його заробіток, то процент! На прикладі виглядає воно так: Мужик, що йде на панський лан і працює на нїм від 6 години рано до 6 години вечером, дістає платню за перших 6 годин, за котру мусить сам з своєю родиною жити та мусить удержувати державу, край, громаду через плачення податків, а других 6 годин він працює на пана за дурно. Тих других шість годин мужицької праці, то додаткова праця, котру пан зовсім не оплачує. І якраз отся неоплачена додат-

кова праця мужика — се заграбований прибуток пана. А чим більше „чорних рук“ працює у пана, тим більший його прибуток. Чим довший робочий день, в котрий мусить мужик працювати, тим більше тої неоплаченої додаткової праці для пана, тим більший його зиск.

А як є з працею мужика на ланах пана Хлополупського, так само є і з працею робітників по варстатах і фабриках різних панів Кровопійців та Деришкурів.

І саме ота неоплачена додаткова праця робочого люду у всіх її формах та видах—се мати панських богацтв. Вона наповнила їх каси золотом та сріблом. Вона сотворила нинішні богацтва на світі.

Ну, тепер ми зрозуміли, що робочі люди працюють на панів, що важкою і кровавою їх працею живуть пани таї фабриканти, уся та отара галапасів і павуків робочої шкури.

І зважте тепер добре!

Коли тепер приходить ся з дня на день щораз тяжше жити, коли маленька купка людей щораз більше багатіє, а мільйони робочого люду щораз більше бідніють, то чи не є причиною того страшного і несправедливого стану те, що засоби витворювання

(продукції), земля, фабрики, варстати, копальні є приватною власністю маленької купки панів—капіталістів? Чи ж не тут корінь лиха? Чи приватна власність на засоби продукції не є джерелом всього визиску? Якеж се право, що різні Хлополупські, Кровопійці і Деришкури грабують в свою користь, для своєї кишені працю робітників, мужиків та ремісників? Якеж се право, що власне сею грабованою працею мільонів робочих людей вирости ті великі фабрики з високими димарями, ті великі промислові варстати, що працею їх засіяно ті необмежені простори землі, що працею їх нагромадилися в світі золоті гори капіталу, але з них не має добра робочий люд? І відки-ж взяло ся те право власности на плоди чужої праці? Чи ж не дорогою грабування неволі і насильства?

Въ бурливі дні французької революції в 1848 році, коли робітники здобули власть в свої руки та побили своїх ворогів, зачервонілись одного гарного дня на вулицях столиці Франції, Парижа, плакати з написом:

„Смерть злодіям!“

І як тільки ті плакати появилися, то знаєте, хто перший втік з Парижа?

Найбільший богач та мільонер на світі, Ротшільд!

А що буде як робочий люд забере власть не в однім місці, але всюди там, де потом і кров'ю зливає сліди свого нужденного життя? Куди втечуть злодії?..

Добра новина.

Прокляттям було для давніх невольників рабство! Прокляттям була для кріпаків панщина. Прокляттям є і теперішній капіталістичний лад для робочого люду!

Історія записує, що люди завсіди вміли боротися проти своїх гнобителів. Боротьба проти неволі і неправди велася від найдавніших часів.

Коли давні пани душили своїх невольників так, що для них краще було вмерти, як жити, тоді зривалися вони до бунту проти своїх катів. А в тих бунтах плила невольницька кров, але й неодному катові впала голова з плечей. Коли панове-шляхтичі занадто прали канчуками і нагайками кріпацькі спini, то й кріпаки шукали собі самі справедливості.

А чи-ж тепер мільони тих нещасних істот робочого люду має покiрно зносити голод і холод, нужду і горе, визиск і насильство? Чи-ж мають вони

дозволити те, щоб той капіталістичний лад, що є для них нещастям і проклятям, вічно панував на світі? Чи-ж несправедливість, неправда і неволя мають вічно панувати?

Декуди люди, от приміром в Англії, коли заведено до хазяйства машини, коли побудовано потім, фабрики, напали з сокирами на машини і розбивали їх та нищили все, добачуючи в них жерело своєї наглої нужди. Були се перші бунти робітників, які раніше проявлялися, і до котрих гнала робітників нужда і голод. Але пани легко задавили ті бунти. Вже тоді відчували робітники, де причина їх нужди, але не знали, як братися до неї, як звалити нинішній лад.

Першими, що проголосили світові добру новину визволення робочого люду з кайданів нинішньої неволі, були славні люди Англічанин Роберт Овен і Французи Сен Сімон та Шарль Фур'є, котрі жили тому сто літ назад. Всі вони дійшли до того, що нинішній лад є опертий на страшний несправедливості і кривді робочих мас, що причиною сього є приватна власність панів і фабрикантів на засоби продукції і що єдиним лікарством на людську бідність є знесення тої приватної власности та заведення такого ладу, в котрім не було

б ні богатих, ні бідних, ні дуків, ні злидарів, а всі були б рівні, в котрім всі засоби продукції, земля, фабрики, варстати, копальні, банки, залізниці, пароходи та всі богацтва були би власністю не купки панів, але всього народу. Такий лад, котрий повинен бути, назвали вони соціялістичним.

Хтож має завести сей лад?

Туть перші соціялісти пішли манівцями. Вони не вірили в силу робочого люду. Їм здавалося, що горячими проповідями, яркими картинами терпінь бідного люду, приманчивими малюнками будучого ладу зможуть найти милосердя для бідного, робочого люду в серцях богатих одиниць, королів, магнатів та буржуазії. Але пани буржуї були глухі на їх просьби. І тому заходи перших соціялістів осталися і по нині мріями, а їх самих названо утопійними соціялістами.

Вперше великі німецькі учені: Карло Маркс і Фрідріх Енгельс на основі довголітніх наукових дослідів економічних (господарських) відносин в краях з надзвичайно розвиненим фабричним промислом західної Європи, як приміром в Англії, поставили добру новину соціялізму на правдивий і твердий ґрунт.

Вони виказали науковим способом те, на що вказали їх попередники, а іменно, що причиною несправедливого теперішнього ладу, що джерелом щораз більше зростаючої нужди і зубожіння мас, є приватна власність капіталістів на засоби продукції. І вони заявили цілому світові, що знищення і повалення нинішнього ладу через скасування приватної власности на засоби продукції, через відобране у панів землі, у фабрикантів фабрик і машин та у банкірів капіталів та віддання їх на спільну власність усього народу, мусить бути ділом не милосердних сердець володарів і буржуїв, але самого робочого люду.

Вони вказали на те, що головною причиною громадських перемін і переворотів в громадськім життю народів були завсїди не забаганки людей, але зміни в економічних (господарських) відносинах і умовах народів, зміни в способі продукції (витворювання). Вони дослідили те, що історію людства складала завсїди боротьба поодиноких суспільних клас. „Вільний і невільник, пан і кріпак, майстер і наймит, або просто гнобитель і гноблений завсїди ворогували між собою, та вели чи то скриту, чи отверту боротьбу, котра кінчалася перебудовою суспільного ладу, а часом і

загибілею одної з воюючих кляс“. Вони виказали вкінці, що до того великого перевороту в долі людського життя до тої переміни нинішнього, капіталістичного ладу на соціалістичний, де не буде праці одних на других, але всіх для спільного добра і щастя, де свободний розвиток кожної людини буде умовою свободного розвитку всіх, йде скорий розвиток самого капіталістичного ладу.

Ми нині наглядно бачимо, як щораз більше і більше зникають останки февдалізму в краях промислово мало ще розвинених і як зачинає псуватися будова нинішнього капіталістичного ладу в самих своїх основах в краях з високо розвиненим промислом.

Ремісник тримається ще подекуди свого мізерного варстату, в котрім бачить останній свій ратунок. Але як йому поводитись? Треба бути сліпим, щоб не бачити йому найбільшого свого противника, ненаситного фабриканта, котрий, маючи на своїх услугах найновіші средства продукції, вироблює товар краще і дешевше, як ремісник. Тої конкуренції, яку робить фабрикант ремісникови, ремісник ніколи не може видержати, бо не має того капіталу, тих машин, одним словом тих средств витворювання, які має фабрикант. Не

маючи їх, він упадає і мусить впасти; аж вкінці, щоб не згинути самому і родині з голоду, йде в найми до фабриканта на роботу.

Подібна доля і тих мужиків по селах, що мають дрібні клаптики ґрунту, з котрих ніяк не можуть вижити. А щоб жити, мусять іти на роботу на панські лани.

З зростом промислової, фабричної і хліборобської продукції, зростає і число вільних наймитів, пролетарів. З кожним днем напливають вони з сел і містечок безчисленними масами до городів та тиняються мов тіни попід панські камениці, босі, обдерті, в голоді і холоді, вижидаючи хвилини, коли хтось змилосердиться над ними і возьме їх на роботу. А чи всім тим бідакам може дати фабрика місце? Таж у нас тих фабрик дуже мало!

Робота по фабриках і панських ланах тяжка, вбійча і довга, а платня нужденна, дуже нужденна.

Фабриканти, хочаби як найбільше наповнити свої кишені золотом і сріблом, кажуть своїм робітникам вироблювати як найбільше товарів, але завсіди стільки, скільки можуть виміркувати, що вони розійдуться. А що діється тоді, коли фабрики виробили товарів за бо-

гато? Бо, чи-ж фабриканти можуть виміркувати точно, скільки тих товарів можуть люди запотрібувати? Тоді то настає крах, банкруцтво. Ринки переповнені товарами. Лежать вони цілими масами і не можна їх збути. Купці банкрутують. Фабриканти повиганяли робітників на вулицю. Фабрики стоять без руху. Банкрутують особливо менші фабриканти та промисловці. Банкруцтво йде за банкруцтвом. Авкціон за авкціоном. Роками цілими тягнеться так, аж поки товари розійдуться. Се так звані кризи. Вони роблять в громадськім житю народів більші заворушення і шкоди, як найлютіший голод, війна або чума. На тих кризах найкраще виходять великі дуки капіталісти. Вони можуть вдержати і перечекати кризи, бо мають готовий капітал. Такі кризи відбувалися в останніх часах дуже часто. Вони й тепер панують та приходять всюди. Люди дивуються, чому то приходить одразу велика скрута а не знають, відки вона береться.

Нинішній капіталістичний лад іде до того, що багатства і маєтки на світі переходять щораз більше в руки щораз менше численної купки великих панів-капіталістів, а разом з тим бідніє і попадає в щораз більшу нужду робочий

люди. Приватна власність на землю, фабрики, машини, копальні стає монополією в руках купки людей, то значить, що тільки вони мають право бути власниками землі і фабрик, подібно як держава має монополію тютюну, горілки, соли, з котрих продажі єдино тягне всі зиски, а рівночасно та приватна власність стає прокляттям не тільки робочого люду, але загалом цілого ноступу та людства.

Та в тій хвилині капіталізм копає могилу для себе.

Тим копачем ями для капіталізму, себто нинішніх порядків стає не хто инший, як тільки робочий люд. Робочий люд усього світу стоїть перед вибором: Нужда, руїна і загибель його, або повалення нинішнього капіталістичного ладу через скасування приватної власності на засоби продукції та заведення на його місце нового ладу—спільноти продукційних засобів (землі і фабрик), ладу праці, ладу волі, рівності та братерства—ладу соціалістичного.

За волю і хліб!

Здається, що нема вже тепер робітника, котрий вижидав би спокійно, з зложеними руками, загибелі своєї і своєї

родини від нинішнього ладу. Добре то люди кажуть:

На те є лихо на світі, щоб з ним боротися. Тільки боротьбою може і мусить робочий люд повалити свою кривду.

Яка-ж має бути ся боротьба?

Ми знаємо вже, що остаточно цілю робочого люду є повалення капіталістичного ладу через скасування приватної власности на засоби продукції. Чи можна се відразу зробити? Певно, що ні! Бо гляньте-ж:

От напали робітники на шахти та фабрики панів і силою забрали їх на свою власність. Те саме зробили мужики з добрами і землями дідичів та шляхтичів. Що роблять пани? Очевидно, що зараз депешують до своїх губернаторів, аби їм прислали поліцію, жандармів та військо. І от, ані робітники, ані мужики не встояли проти війська. Полилася робітницька і мужицька кров, людей заковано в кайдани та відставлено до арештів. Арештованих судять суди, такі панські суди на основі різних параграфів, котрі самі пани уложили. На основі отже тих параграфів, що їх видумали посідачі на бідних людей, засудив суд того на шибеницю, того на арешт на ціле життя, того на більші і менші арешти. Пропала робітницька і мужицька справа!

Чого нас учить сей приклад? Ось чого: Сеї панської землі і тих фабрик і копалень панів капіталістів стережуть, як ока в голові: уряд, військо, поліція, жандарми, суди.

Мало того! Розгляньтеся трохи ліпше.

Хто видав усі нинішні права і закони в краю і державі, що так тяжко кривдять робочий люд?

Пани і буржуї!

Хто наложив на робочий люд такі тяжкі тягарі і податки на всяку нужду: на державу, край, громаду, військо, суди, церкву і т. д., що женуть його вони з цього краю неволі і сліз геть в світ за очі?

Пани і буржуї!

Хто зробив так, що тепер школи, удержувані кровавою копійкою робочого люду, неприступні для нього, що мужицькі і робітницькі діти живуть в темноті?

Пани і буржуї!

Що значить те все?

А значить те, що пани захопили в свої руки всю власть в державі та краю, що на своїх услугах мають вони всі сряди, військо, адміністрацію, закони, вуди, школи, церкву і т. д., що маючи власть в своїх руках, можуть безкарно визискувати і грабувати працю і сили робочого люду.

Ось тепер то нам ясно, яка повинна бути боротьба робочого люду.

Робочий люд мусить перш усього позбутися опіки панів та нинішньої держави, котра боронить панських інтересів. Позбудеться він сеї опіки, коли захопить в свої руки владу в державі, краю і громадах. Як се станеться, тоді і пани і попи будуть безсильні, бо все, що нині є на услугах панів, робочий люд скасує, от як приміром постійне військо. Тоді матиме значіння і силу не воля панів, попів і їх уряду, але воля люду. Отсе є політична боротьба робочого народу, боротьба за його волю, котру він мусить добувати вже тепер. Без сеї боротьби не можна і думати про заведення соціалістичного ладу на світі. Робочий люд мусить вперед відобрати у панів їх владу і силу, яку вони мають тепер в своїх руках.

Та може дехто скаже на се: Якже мужикам і робітникам боротися за волю, коли їх жолудок пустий? Що нам по політичній боротьбі, коли нема де взяти кусника хліба?

Отже воно і правда!

Робочий люд мусить боротися не тільки за свою волю, але і за хліб.

Боротьба за хліб—се не тільки бо-

ротьба за те, щоб робітники і мужики та їх жінки й діти не голодували, не живилися гірш скотини, та мали здорову їжу. Боротьба за хліб вимагає, аби працю робітника й мужика, з котрої живуть пани, міністри, урядники, військо, попи та всяке дрантя—не визискувано, щоби її полекшити та хоронити, щоб і життя робітника і мужика берегти, а не торгувати ним, як життям вола.

Отся боротьба вимагає, щоб робітники й мужики працювали не більш, як 8 годин на день, щоб праця в ночі була заборонена, щоб до праці по фабриках та заводах не уживати дітей та хоровитих або вагітних жінок, щоб ті варстати і фабрики та загалом майстерні, де робочий люд працює, були здорово і безпечно уладжені, щоби працю чоловіка шанувати, коли він здоровий і може її давати. Отся боротьба вимагає далі, щоби робітники і мужики мали безплатну лікарську поміч, щоб обезпечити їх на старість і на випадок каліцтва. То значить, щоб робітникам і мужикам тоді, як вони свої сили зробили або стратили і не можуть далі працювати, платила держава пенсію. Боротьба ся вимагає теж, аби робітники і мужики мали здорові і ясні кватири, аби не жили в норах, пивницях та ліп'янках. Отсе є боротьба

робочого люду за його хліб, се є економічна боротьба.

Робочий люд мусить докладати усіх сил, щоби політичну і економічну боротьбу вести рівночасно.

*

Нинішній капіталістичний лад можна порівняти з моровою пошестю. Куди вона пересуне—там бідність, нужда, голод і смерть.

На всяку одноче хворобу винайшли розумні люди способи, як її позбутися. Розумні люди, що бажають добра для робочого люду, винайшли теж і способи, якими треба боротися проти пошести нинішнього ладу. А боротися проти неї не треба аж тоді, як вона зіссе і винищить людей, але треба проганяти її зараз.

Дурний той батько, що кличе лікаря до хорої дитини, коли її вже три четверти до смерти. Так само дурні ті люди, що, бачучи свою тяжку нужду і горе, кажуть: „Е, каже, чей пани змилосердяться!“. Хто так каже, той добровільно пхає свою голову під панське ярмо.

Щож робити?

Робітники і мужики мусять вперед пізнати ту пошесть, мусять пізнати той нинішній капіталістичний лад, мусять пізнати своїх ворогів і зрозуміти, в чім джерело і корінь їх бідности, одним сло-

вом, мусять освідомитися. А тут повинні мужики та робітники брати собі примір таки від самих панів. Покажіть мені котрого пана, аби не вмів читати і писати? А між робочим людом темних людей як піску в морі! На 10 аж 7 темних!

Покажіть мені далі котрого пана, аби він не читав своєї панської газети, котра пише про те, як робочий люд обкрадати, лупити, туманити і неволити?.

А в нас? Ледви тисячний читає соціалістичну газетку. А до того люди привчилися читати газетку, що боронить їх інтересів і добра, за дурно. І тому соціалістичній газетці тяжко вдержатися.

Подивіться далі на панську дитину! За молоду вчать її і кладуть мов лопатою в голову: Гляди, дитинко, на сей світ! Гляди, який він гарний! Памятай, що він належить до тебе! Дивись но далі, скільки то в тім гарнім світі темних і забитих голов з чорними, мозолистими руками! Ото вони всі твої раби, невільники! Вони мають на тебе працювати, а ти маєш панувати! А як вчать дітей мужиків та робітників? Насамперед тримають їх в темноті, як арештантів в темнім льоху під землею. А потому вчать їх лише одного: роби на панів!

Гірка і страшна то правда, але правда!
З того виходить, що мужики і робітники мусять підвестися зі своєї темноти, тай мусять освідомитися, мусять передплачувати свої газети і книжки.

Та не досить робочому людові освітитися і освідомитися. Йому треба єднатися до купи, щоби разом, спільними силами боротися з панами та з панським урядом. Робітники і мужики повинні організуватися в спілки й товариства. До них треба платити маленьку грошеву вкладку, за котру товариство спроваджує робітничі і мужицькі газетки і книжки, удержує льокаль (хату) та виплачує своїм членам на випадок недуги або неспосібности до праці підмогу.

Але в боротьбі робочого люду з панами є ще інші способи.

Один з них то сей, щоби при виборах до думи, сойму, рад повітових, громадських—вибирати не панів, а своїх розумних людей, таких, що за робітницьку і мужицьку справу скочили би в огонь. Треба, щоб справами держави, краю, повіту, громади, котрі оплачує мужик і робітник, поряdkували їх заступники, а не панські.

Є ще гострійші способи боротьби з панами. Се страйк, бойкот та революція,

Забастовка — се змова робітників і мужиків проти їх ворогів, підприємців, фабрикантів та шляхтичів. У нас люди не раз страйкували вже. Але до страйку дуже часто не вміли братися. Щоб страйк вдався, треба, аби люди добре приготувалися. То значить, аби вже наперед забезпечили себе на час страйку грошима чи хлібом, щоби люди могли видержати в нїм безъ голоду. Друга конечна річ при страйку се те, аби люди трималися разом купи, як один чоловік, щоби між ними не було зрадників та страйколомів. Третя річ се те, аби при страйках люди поводитися спокійно та не грозили на пусто панам. Нехай панам весь хліб в полі вигниє, нехай майстерні та фабрики заплісніють, а страйкарі нехай мовчки на се дивляться. Щоби не піти з торбами, пани мусять згодитися на домагання мужиків та робітників.

Страйкують люди не тільки за ліпшу платню, але часом і за то, щоби вибороти собі справедливі права. От тоді страйкують вже всі робітники і мужики, що працюють в фабриках, майстернях та на панських ланах і по почтах та залізницях і так далі. Тоді весь рух устає. Швець не шиє чобіт, кравець одержі, пекар не пече хліба, почтар не розносить листів, залізничник не пра-

цює при залізницї. Все стоїть, все за-
вмерло. Такий страйк називають гене-
ральним або загальним.

Б о й к о т—се теж змова. Бойкотують
не тільки панів, але і попів та царелюбів.
Кого бойкотують, той живе гірш про-
каженого. Не живуть з ним, не говорять,
не помагають йому. Цураються його,
як сатани.

Найгострійший бій з панами та їх
урядом—се революція. Тоді вже ро-
бочий люд не сидить тихо і мовчки, але
йде як один чоловік з оружжем, яке хто
має і міг добути, на панів та уряд. Іде
на життя та смерть. Коли робітник або
мужик ляже в сій святій боротьбі тру-
пом—то він боровся і віддав своє життя
не тільки за себе, але за свою родину,
за свої діти, за своїх братів робітників
та мужиків.

Останній, кровавий шум революції
закінчить послідні рахунки робочого
люду з панами-капіталістами, коли до
сього ступня приневолять пани робочий
люд.

Вороги соціалізму.

Як тільки стали люди голосити ро-
бочому людові добру новину соціалізму,
заворохобилося все, що жило його

коштом. Почавши від найбільших панів та достойників державних, а скінчивши на їх слугах попах—всі вони повстали проти соціалізму. Кулями і тюрмою, глумом і пекельними карами хотіли задушити соціалізм. Та дарма. Соціалізм виріс нині в могутчу силу. Він підбив собі розум і серця мільонів робочого люду в цілм світі та росте так, що недалекий вже той радісний день побіди його та робочого люду.

Чують і розуміють се добре вороги соціалізму, себто ті, що хочуть задержати на віки вічні нинішній капіталістичний лад, теперішню неволю і визиск робочого люду. І тому докладають вони всіх сил і способів, щоб робітників і мужиків відтягнути або відстрашити від соціалізму.

І в нас є багато ворогів соціалізму. Як тільки прийде в село або до міста соціалістична газетка або соціалістичний агітатор, або як тільки соціалісти скличуть де віче, так зараз вилізають всі п'явки робочого народу із своїх нор. Фабрикант і дідич, пан справник і його писарчук, жандарм і поліцай, військо і попи, лихвар і всякий охлапник з панських столів—всі вони гайда на соціалістів і соціалізм.

Що кажуть ті люди на соціалістів?

Одні кажуть так: Соціялісти хочуть скасувати власність і маєтки людей та поділити їх між різних неробів, лїнюхів і волоцюгів.

От бачите тепер, як здорово брешуть! А спитайте но їх: Хто касує тепер той нужденний і кривавий заробіток бідних людей? Хто грабує їх працю? Хто зробив те, що нині робітник голий, а мужик без землі й хати? Хто, як не ті всі, що горлають проти соціалізму? Хто, як не пани, фабриканти, дідичі та правительство? Соціялісти змагають до того, аби знести власність панів, котру загарбали вони у робочого люду. Бо чиж робітники і мужики мають яку власність? Чиж та хатина, або клаптик ґрунту бідного мужика або робітника—се власність? Чиж ту „власність“ треба ділити, як кажуть вороги соціалістів? Деж там! Соціялісти хочуть, аби ту власність, маєтки і богацтва, що заграбили в свої руки пани і дуки, віддати на спільну власність цілого народу, щоби ніхто не нарікав, що той має за мало, а той за багато. Весь маєток має належати до одного і до всіх. Як се буде, тоді і праця буде приємна, бо кождий буде знати, що вона йде в користь його і спільного добра. Тоді зникне журба про завтра. Ніхто не буде журитися,

що жде його голодова смерть або жебри. Щасливі будуть ті, котрі житимуть в соціалістичнім ладі.

„Соціалісти хочуть знищити родину, хочуть, щоби люди жили як Турки!“ — кажуть далі вороги соціалізму.

А спитайте но їх: Чи ж нинішній капіталістичний лад не зруйнував сім'ї? Чи ж не правда те, що тепер не любов вяже людей до спільного життя, а гроші? Чи ж не правда те, що тепер за гріш продає жінка своє тіло? Чи ж не є се найбільша ганьба людства? Якеж се родинне щастя робітника і мужика? Чи ж жінка робітника не відлучена тепер від чоловіка і від дітей, бо всі працюють в фабриці або на лані? Чи ж діти без опіки матері і батька не виростають без виховання, в темноті і дикости? Чи ж жінку робітника або мужика не насилують паничі та фабриканти? І деж ся сімья у мужика або робітника? Пани її зруйнували, соціалісти хочуть її будувати. Не гроші, а любов лучитиме людей між собою для спільного життя в соціалістичнім ладі. Жінка стане подругою чоловіка та буде з ним рівна. Тоді то зникне явна і тайна проституція. Тоді то у перве в історії людства запанує одноженство.

Закидають далі соціалістам, особливо

попи, що вони хочуть відобрати у народа релігію, що хочуть її знищити.

Се така брехня, як і попередні. Соціялісти кажуть, що релігія повинна бути личною справою кожного чоловіка. В що віриш і як віриш, нехай се належить до совісти кожного чоловіка.

Соціялісти виступають одначе проти старшування одної віри або одного обряду над другим. Соціялісти виступають проти кожної віри, котрої похід значень був кров'ю і людськими трупами. Ніяка віра не має за собою так сумної слави, як католицька. Возьміть під увагу середньовічну інквізицію, коли то католицькі попи палили на кострах тисячі невинних людей, котрих підозрівали, що вони не є католиками. Або пригадайте собі, як польські єзуїти ширили католицизм і унію на Україні. Або читайте, як ширять тепер побожні католики свою віру серед диких поган.

Соціялісти виступають теж проти тих попів, що удають святих і приятелів народу, а одурюють його та деруть з нього останню шкуру, проти тих, що помагають панам і панському урядові в їх розбоях над робочим людом. Чиж такими були перші християни? Ті бідаки, що серед голоду, холоду і терпінь ішли між народи і проповідували їм,—як каже євангелист Матфей, — „що Христос в

цїлій своїй славі прийде скоро на землю і заложить велику державу, в котрій перші будуть останніми, а послідні першими, і кождий християнин, що задля Христа посвятив свій маєток і родину, дістане стократну нагороду". Але чудесний прихід Христа не наступив. Тому попи неренесли се до життя позамогильного, щоби в сей спосіб відвернути увагу бідного й робочого люду від боротьби з панами й лихом на сїм світі.

Богато ще закидів роблять соціалістам, але найпідліїший сей, що соціалізм видумали Жиди, що соціалісти та Жиди то все одно.

Коли хтось видумає щось розумного і пожиточного, то люди не питають, хто се видумав, Жид чи Німець, Москаль чи Поляк. Воно є загальним добром, з якого всі користають. Так само є і з соціалізмом. Ми бачили, що перші стали проповідати його англійські, французькі і німецькі учені. Коли і між Жидами є славні соціалісти, коли і Жиди переняли ся соціалізмом та організуються під червоним прапором, то з сього повинна тїшитися кожда людина, котра бажає поступу, щастя та братерства всіх народів, всіх тих, що стогнуть тепер під важким ярмом панів та їх уряду.

Коли всякі темні духи, особливо наші

попи горлають так на жидівський соціалізм, то чомуж не мають вони відваги кидати болотом на того, котрого імени так страшно надуживають, а котрий був одним із перших, що став проповідувати бідному народові слова рівності, справедливости та любови ближнього? Чиж Христос не був Жидом? А всі апостоли не були Жидами? Але иншого хочеться нашим брехунам. Вони хочуть використати ненависть наших людей до лихварів (процентщиків), котрі є ворогами не тільки українського, але і жидівського робочого люду і викликати загальну ненависть проти Жидів на те, щоби з того черпати користь для себе. От, чого їм треба!

Соціалісти, котрі виступають проти всякої кривди і гніту чоловіка над чоловіком, народу над народом, кажуть, що робітники цілого світу є собі братами без огляду на те, чи вони Українці, чи Поляки, чи Москалі, чи Німці, бо всіх їх гнете спільний ворог, теперішній капіталістичний лад, бо всі вони стогнуть під одним ярмом неволі панів та їхуряду!

Пролетарії всіх країн, єднайтеся!

Отсей клич, котрим закінчили великі учителі соціалізму, Маркс і Енгельс свій

„Комуністичний Маніфест“, виданий у перше 1847 року, блискавкою рознісся по цілїм світі і став тим краюгольним каменем, на котрім робочий люд будує величавий храм своїх жадань і надій, щастя і волї, братерства і рівности.

Значіння, вагу й силу слів зрозуміли давно робочі люди всіх просвічених народів. А зрозумівши його, стали єднатися до купи задля спільної боротьби з панамі і урядом проти невиносимого нинішнього капіталістичного ладу, задля вибореня тих всіх домагань, які заявляє соціалїзм; стали єднатися в ряди міжнародної, політичної, боевої партії, міжнародної соціалдемократії.

Тай чи може бути инакше? Чи-ж неволя, гніт і нужда не давить робітника і мужика без огляду на те, чи він Німець чи Поляк, Москаль чи Українець? Чи-ж проти міжнародної сили і союзу панів не треба виставляти велику міжнародню силу пролетарів, силу робітників і мужиків?

Соціалдемократи переконалися, що для успішного розвою соціалїзму найкраще, щоб робітники й мужики кожного народу єдналися зокрема в свою соціалдемократичну спілку, або партію, аби тим успішнійше вести боротьбу за здій-

снення тих всіх кличів, котрі проповідує соціалізм. І нема тепер просвітного народу на світі, де робітники і мужики не єдналися б під червоним прапором соціалізму. Німці і Французи, Італійці іспанці, Москалі і Поляки, Чехи і Маляри, Фінляндці і Вірмени, ба навіть Японці і Китайці, всі вони зорганізувалися в соціалдемократичну партію і з успіхом ведуть роботу визволення робочого люду з ярма нинішньої неволі.

А якже є з українським народом, тим великим народом, що живе в числі 35 мільонів в Австрії, себто в Галичині, Буковині і Мадярщині та на Україні в Росії і в Америці та в Канаді, тим народом, що недавно пробудився з довгого сну та почав ломити віковічні кайдани тяжкої неволі, в які закули його хижі сусіди?

От зачали і у нас добрі люди міркувати над тим, як би то і нашим робітникам та мужикам визволитися з бідности та неволі.

І от прийшли таки і наші люди до пересвідчення, що українським робітникам та мужикам треба зробити так, як се зробили давно їх товариші інших народів. Пора нам перестати нарікати і плакати! Пора нам поставити силу!

Кажуть наші люди, що громада великий чоловік і велика сила. Свята то правда!

Треба одначе, щоби сі слова не були лише словами, треба перевести їх в діло. Треба, щоб українські робітники та мужики єдналися разом до купи в велику, сильну, українську соціалдемократичну партію.

Тільки соціалізм, що гидує всяким гнітом у всіх його формах, потрапить визволити український робочий люд з його бідности й неволі. Тільки в соціалізмі наше суспільне, економічне і політично-народне визволення.

Щораз більше ростуть наші ряди! Щораз більше зростають наші сили! Всюди, де тільки душиться український робітник по панських фабриках та майстернях, всюди, де поливає український мужик панські лани потом і кров'ю, лунає голосно клич:

Єднайтеся в ряди української соціалдемократичної партії!

Українська Соціал-Демократична Робітнича Партія. Видання Петроградського Комітету.

Продаються такі книжки:

Програма У. С. Д. Р. П.	10 к.
8 годин праці!	10 к.
Що таке соціалізм	30 к.
Хто з чого живе	15 к.

Незабаром вийдуть:

Монархія і республіка.
Військо і народ.
Автономія і інші.

Видання Петроградського Комітету У. С. Д.
Р. П. можна замовляти в усіх Українських
Книгарнях 1 бюро Комітетів: в Петрограді,
Москві, Києві, Харькові, Катеринославі та ин.

55 987

В Києві виходе

ЩО ДНЯ

Р. К

32 173

„РОБІТНИЧА ГАЗЕТА“

Орган центрального Комітету Української
соціал-демократичної партії.

Передплата на 1 місяць — 1 р. 50 к.,
на 2 м. — 2 р. 75 к., на 3 м. — 4 р.,
на 6 м. — 7 р. 50 к., до кінця року —
11 рублів.

РЕДАКЦІЯ І КОНТОРА:

Київ, Пушкінська ул., 4, друкарня
Кульженка.

Бюро Петроградського Комітету:

12 лінія, № 3 і Разъѣзжая, д. 43

PA 3.252y